

Sledoval jsem Dubčeka

Karol
Urban

Vzpomínky estébáka

PRÁH

Sledoval jsem Dubčeka

Karol
Urban

Vzpomínky estébáka

PRÁH

Copyright © Karol Urban, 2012
Translation © Miriam Pešková, 2012
Cover © Tomáš Řízek, 2012
Photo of Alexander Dubček © Isifa/SIPA
Copyright © Práh, 2012

ISBN 978-80-7252-416-7

Předmluva

V období druhé poloviny sedmdesátých let minulého století jsem byl řadovým důstojníkem bývalé Státní bezpečnosti (StB) zařazeným do jednoho z největších sledovacích pracovišť v tehdejší Československé socialistické republice. Pro někoho dávná minulost, pro jiného nikoliv. Něco z těch dob jsem si zapamatoval.

Vyprávět o své službě a její náplni jsem se rozhodl především proto, že o StB se toho od listopadu 1989 popsalo nadmíru mnoho a často zarážlivě nepřesně, tedy ne zcela pravdivě. Autoři těchto materiálů navíc v době působení tajné služby nebyli na světě nebo byli malými dětmi. Já byl ale přímým svědkem a vykonavatelem jejích opatření, sloužil jsem u *sledovačky* v Bratislavě a prováděl svou práci doslova za zády sledovaných subjektů – kupříkladu Alexandra Dubčeka.

Byl jsem dospělý, věděl jsem, co dělám. A uvědomuju si to i dnes.

Nemohl jsem jinak než pouze popisným způsobem vypovídat o praxi sledovací činnosti StB, o množství osobních zážitků z bratislavských a částečně i pražských ulic. Nesnažil jsem se o vážné literární dílo, politický či odborný výklad, nebo dokonce o životopis. Nemínil jsem psát stylem někdejších generálů s vysokou funkcí v resortu, jehož náplň se vždy skrývala (a skrývá) před veřejností, neusiloval jsem ani o fundované zhodnocení aktivit normalizační StB z pohledu historika. Něco takového bych zřejmě nesvedl. Pokusil jsem se jen jednoduchou formou upřímně popsat svůj příběh. Příběh, který drsným způsobem zrušil naivní chlapecké představy a někdejší sny o zajímavém, ale současně důležitém povolání, příběh, který se těmito ideálům arogantně vysmál. Musel jsem ho napsat.

Podílel jsem se na spoustě zajímavých akcí. Veškerá činnost vůči Alexandru Dubčekovi tvořila nejen převážnou většinu mého času ve službě, ale byla mimořádná i z mnoha jiných důvodů. Poznal jsem hodně různých lidí, ale i faktů a souvislostí, o kterých jsem předtím, žel, neměl ani tušení. V době služby jsem na ně postupně přicházel, pomalu, krok za krokem. Nedokázal jsem se stát rebelem, jen jsem se vezl a poznával. Bylo dost toho, co se mi nezdálo (v tom jsem nebyl žádnou výjimkou), a přece jsem se pouze pohodlně vezl. Přiznávám to.

V následujícím vyprávění jsem se vyzpovídal pravdivě, bez zá-
měru něco (nebo snad sebe!) očišťovat a omlouvat nebo na-
opak ještě více očerňovat StB. K čemu? Nudil bych vás. Názor
na samotný obsah textu a mé pohnutky vzpomínat právě tímto
způsobem si přece uděláte sami. Je to určitě čtenářovo právo.
Jsem ale přesvědčen, že pohled *zdola*, kde se reálně odehráva-
la rozhodnutí politického a služebního vedení, může v součin-
nosti s prostým výkladem pomoci osvětlit pravdu co nejobjek-
tivněji. A to i přesto, že se jedná o pouhé fragmenty z kvanta
informací, zkušeností, absurdních zážitků a rovněž zklamání.
Jsou však pojmenovány pravými jmény a popisovány tak, jak se
skutečně odehrály.

Odhodlání vzpomínat formou knížky posílilo mé rozčarování,
během služebního poměru stále narůstající, nad rozdílem mezi
klukovskými představami o atraktivním povolání a jeho reálnou
podobou hodnocenou dospělým, již střízlivým mužem. Deziluze
zanechala stopy, kterých se už nestihnu zbavit.

Věřím, že moje zpověď – byť bude pro někoho jen opatrnou
výpovědí – alespoň tímto málem přispěje k ozřejnění nedávné
minulosti a k jejímu zdokumentování. I to mě přivedlo ke psaní.

Název knihy možná navozuje dojem, že je její obsah věnován
výlučně osobě politika Alexandra Dubčeka. Zcela tak to však
není. Titul přibližuje cíle, zájmy, formy a metody činnosti StB
sloužící výhradně Komunistické straně Československa. Podrob-

nější popis utajovaných aktivit vůči Alexandrovi Dubčekovi, které jsem poznal a vykonával, jen napomáhá odkrýt více z toho, co doposud nebylo o StB zveřejněno. Víme, že nikdo nebyl u všeho a že ani z toho, co zažil, si člověk nedokáže zapamatovat veškeré detaily. Platí to také o mně. Pocítil jsem však povinnost zpřístupnit vše, co mi utkvělo v paměti, i ostatním.

Snad to trochu pomůže i mému úsilí doporučit vám, vážení čtenáři, abyste žádnou tajnou službu nikdy nekritizovali, je to zbytečné. Ani jí nikdy neobhajujte, žádná si to nezaslouží. Žádná.

Poučovat nebo radit si však netroufám. Čtěte.

I. kapitola

Jak léta běží, ve vzpomínkách se stále častěji vracím do dětství. Zdálo se, že jsem se narodil na správném místě, do dobré společnosti, a především ve správný čas. Miloval jsem maminičky buchy a všichni psi v okolí mi voněli.

Dětství jsem měl šťastné, i když jsem ho prožíval ve smutně proslulých padesátých letech minulého století. Tenkrát jsem to však nevnímal. Obludnost oné doby jsem plně pochopil až v dospělém věku. Jako dítě jsem si to uvědomovat nemohl a asi ani neměl. Možná to bylo dobře.

Rodiče byli starostliví, snad až bázliví. Zhruba v té době jsem si začal všímat okolí – více je pozoroval a poznával, a méně (ale zato přesněji) komentoval. A i to pouze doma. Tehdy a tam, kde to bylo bezpečné. Zůstalo mi to dodnes.

V nitru jsem pociťoval jakýsi zakódovaný respekt, opatrný postoj k dění mimo domov, rodinu. Někdy dokonce přímo strach. Opatrnost může být výhodou i dnes. Určitě ale vím, že jsem tuto vlastnost využíval v době kariéry, jejíž část ve svém příběhu popisuju. A snažím se to provádět pravdivě, bez zkreslování a také bez sentimentu.

Rodinné prostředí, což můžu rovněž říct až teď, mi poskytovalo zázemí, ochrannou skořápku plnou jistoty, tepla a bezpečí.

Díky rodičům i nejbližšímu okolí to bylo nejhezčí období mého života. Společenské prostředí, ve kterém jsem vyrůstal, ve mně už takové hezké vzpomínky nezanechalo. Dlouhé školní chodby s obrazy československých prezidentů, s portréty a bustami „vůdců“ J. V. Stalina, V. I. Lenina a dalších; ve dnech svátků rudá moře praporů, pionýrských šátků, ječící nervózní učitelky – to všechno tvořilo kulisu ponurého, fádniho, možná až smutného života většiny z nás. K šedi té doby patřily i špinavé louže na silnici a chraplavé ampliony.

Na 1. máje tyto rezavé tlapače šířily nakřáple řvoucí budovatelské písně, takže bylo zbytečné pouštět doma rádio. Z postranních ulic pokrytých blátem vycházeli lidé na hlavní, již vyasfaltovanou silnici, aby se co nejdříve dostali do města na manifestaci Svátku práce. Hladce vyholení otcové s rudými vázankami kolem krku páchli cigaretovým kouřem a lacinou kolínskou. Nám dětem se v rukou třepetaly papírové sovětské a československé vlaječky, jimiž jsme horlivě mávali strejdům na tribuně. Nevěděli jsme, kdo jsou. Prikázali nám, abychom se na ně usmívali.

Do školy jsme chodili celý týden včetně soboty, ale i přesto se našlo dost času na hry, nedělní kino, čtení a fantazii. Rozhovory, informace z druhé ruky, dohady, názory kamarádů i spolužáků se smyslem pro tajemno a dobrodružství ve mně postupně prohlubovaly tichou náklonnost k práci s něčím záhadným, tajným, ale svým významem rozhodně důležitým.

Vzpomínám si, že jsem o tom nahlas téměř nemluvil. Asi z toho důvodu, že rodiče pro mou náklonnost nejevili pochopení; nedovedli si představit, že by jejich syn mohl být někdy v budoucnu *tajným*. Tenkrát (a vlastně i dnes) se tak obecně říkalo všem pracovníkům tajných služeb, ale rovněž utajeným soudruhům ze Státní bezpečnosti, kteří na veřejnosti vystupovali zásadně v civilu. Tato práce se rodičům spojovala s nebezpečím, vyvolávala v nich nejistotu i spousty otázek. Pravděpodobně se báli. Dospělí dobře věděli, jakou dobu prožíváme.

Ve svém blízkém okolí jsme neměli nikoho, kdo by se podobnou prací zabýval. Až na jednu výjimku z nedalekého sousedství, kde si rozvedená známá mých rodičů začala vážný vztah s jistým příslušníkem Sboru národní bezpečnosti (SNB). Tehdy mi mohlo být deset dvanáct let. Chopil jsem se příležitosti a s tímto „strejdou“ jsem si domluvil rozhovor. Vždy byl v civilu, choval se slušně a pro mé otázky měl dokonce i trochu pochopení. Nikdy mi o své práci neřekl nic konkrétního, ani to, kam je

zařazen. Až později jsem začal tušit, že by mohl být příslušníkem kriminální policie (což se časem potvrdilo).

Nedostatek dalších informací mi nahrazovaly knížky, filmy, články v časopisech a také televize, která do mého dětství vstoupila dost opožděně. No a samozřejmě fantazie. Co jsem se nedočel, co jsem nezaslechl nebo neviděl ve filmu, to jsem si musel domyslet, představit, odpovědět si na vlastní otázky, případně se s důvěrou obrátit na kamaráda (i když ten byl na tom se znalostmi stejně jako já).

V dětství jsem nemohl tušit důležitou souvislost mezi praktickým výkonem služby u rozvědky nebo kontrarozvědky a politikou a společenskou situací v tehdejší Československé republice. Nevnímal jsem ji, nemohl jsem srovnávat, a protože jsem ani nic jiného neznal, myslel jsem si, že takhle je to normální. Zcela samozřejmě jsem se domníval, že Západ je „špatný“, konspiruje proti nám se svými tajnými službami, a my jsme ti „hodní“, co se musí bránit. Nevnímal jsem třídnost, spojitost služby a politiky, obdivoval jsem jen metody působení (snad jakékoliv) tajné služby, okouzlovaly mě nároky, jaké kladla na své příslušníky. Přitahovala mě čistá odbornost, vynalézavost, profesionalita, napětí, uplatňování logiky.

Ve špionážních filmech mě fascinovaly miniaturní fotoaparáty a vysílačky s velkým dosahem, nedovolené přechody státních hranic bez ohledu na směr, vyhodnocování získaných informací, mrtvé schránky, postupy a taktiky, které měly odhalit záškodníka, ohromovaly mě však i další činnosti související se špionáží. Protože jsem později rád fotografoval, obdivoval jsem rovněž způsoby skryté fotodokumentace na obou stranách. V životě mě vždycky jako magnet přitahovalo všechno, co bylo jakýmkoliv způsobem utajované, skryté a nepřístupné.

Slíbil jsem si, že svým vyprávěním nebudu zabíhat do politiky, politických souvislostí, že tuto oblast nebudu hodnotit a příliš podrobně popisovat. To je posláním jiných vypravěčů. Chci vyli-

čít pouze svůj příběh, oproštěný od těchto realit – pokud je to vůbec možné. Občas, ale jen velice výjimečně, se však tématu „politiky“ dotknout musím kvůli lepší orientaci v době, kterou vykresluji.

Venku zuřilo lidově demokratické zřízení, praktiky padesátých let slábly a ideologie se „nápadně nenápadně“ usilovala ty hodně ošklivé a špatné věci ze včerejška zaretušovat, nechat v tichosti plynule zetlít a odsunout do zapomnění. Snažila se optimisticky začít psát novou, čistou stránku života společnosti. Slyšet bylo pouze o tom dobrém.

Postupně jsem dospíval...

Vnímal jsem, jak se buduje město nebo třeba bratislavský Slovnaft, který hučel a páchl po naftě až k našemu domu. Blízké okolí Bratislavy pravidelně oblétały dvojice československých stíhaček MIG-15 (a později i MIG-17) sovětské výroby. Z naší čtvrti jsme mohli pozorovat starty i úvodní fáze nalétávání letadel k přistávacímu manévru. (Po letech byla vojenská část bratislavského letiště zrušena, nejspíš kvůli blízkosti hranic s neutrálním Rakouskem). Možná právě kvůli tomu jsem společně s kamarádem po jistou dobu snil o budoucnosti civilního letce.

Následovala střední škola, maturita, první lásky, nová přátelství a nové názory, dva roky vojny se psem a pak návrat do původního civilního zaměstnání. Sňatek se ženou, která je dodnes mou manželkou, dvě krásné (a ukazuje se, že rovněž hodné a rozumné) děti. A v tajných skrýších duše dobře schované touhy a sny malého hochy.

II. kapitola

Dal jsem se na dráhu civila. Dařilo se mi. Tento úsek mého života však není třeba popisovat, protože ničím nepřipomíná mé budoucí působení v roli příslušníka SNB. Uvědomoval jsem si, že mám vlastní názory, návyky a jako předpoklad odborného růstu samozřejmě i pracovní úspěchy.

Přesto jsem se po krátkém čase rozhodl pro změnu povolání. S pevným rozhodnutím jsem opustil civilní zaměstnání a stal se příslušníkem SNB. Nemám rád změny, asi jsem pohodlný, ale takhle mě lákala. Dlouho jsem váhal, přemýšlel a také se vyptával, někdy i pochyboval. Měl jsem známého, který podobnou službu značnou část svého života vykonával. Vyznal se. Nevšíml jsem si u něj žádné deformace. Po nekonečných otázkách či projevech nejistoty a váhání, které ho už určitě znervózňovaly, mě nakonec přivedl k rozhodnutí: „Jednoduchá a přímá cesta bude to nejlepší, co teď můžeš udělat. Napiš krátkou žádost, já ji tam odnesu a potom uvidíš. Buď – anebo!“

Do služebního poměru mě přijala součást Federálního ministerstva vnitra (FMV) působící v Bratislavě, hlavním městě Slovenské socialistické republiky (SSR). První, co jsem si měl hned uvědomit, bylo, že se můj další pracovní život bude řídit zákonem o služebním poměru příslušníků SNB, tedy ne zákoníkem práce. Získal jsem hodnost, seznámili mě s povinnostmi, pravomocemi... a mohl jsem začít. Zní to poměrně jednoduše, ale snadné to nebylo.

Už v úvodním pohovoru s pracovníkem kádrové skupiny jsem zjistil, že moje strohá žádost o přijetí spustila zdlouhavou mašinerii prověřování nejenom mě samotného, ale také mého příbuzenstva. Radikálně mi změnila budoucnost. Ačkoliv jsem už dávno civilní osobou, dodnes cítím, jak mi ten kus papíru vstoupil do života a ovlivnil můj osud.

Úvodní rozhovor s pracovníkem kádrové skupiny probíhal ještě ve třech: můj známý, který mě doporučil, kádrovák a já. Onen známý později vypadl ze hry a u dalších setkání už neasistoval.

Vyslechl jsem si, co se ode mě bude požadovat hned, s čím si mám pospíšit, na čem si musím dát záležet a co zatím chvilku počká. I to, že definitivního rozhodnutí služebního funkcionáře s „*kádrovou pravomocí*“ (přesný citát z těch dob) se dočkáme až později. Oni i já. Kádrovák o mně pouze sbíral materiál, který pak společně s mou žádostí a se svým vlastním stanoviskem předkládal „výš“. Rozhodování o přijetí kádrovákům nenáleželo.

Požádal mě, abych nikoho v mém okolí o svém rozhodnutí neinformoval. Ani rodinu. S výmluvným úšklebkem podobným úsměvu opatrně naznačil, že tím, jak jsem na své žádosti uvedl konkrétního adresáta, projevuji přiměřenou informovanost a určitý druh odhodlání, snad až odvahy.

Veřejnosti bylo všeobecně známo, jak se jednotlivé útvary SNB jmenují a co znamenají. Byly to názvy typu Krajská správa SNB, Okresní správa SNB, Dopravní inspektorát, Místní oddělení VB¹ atd. Nic neobvyklého nebo nesrozumitelného. Tyto názvy se spojovaly s tradiční činností policie, s otevřeností jejího poslání, s tabulemi u vchodů do sídel jednotlivých pracovišť, s označenými auty a uniformami. Útvary označené římskými číslicemi však většina veřejnosti neznala.

Po úvodním rozhovoru jsem nabyl dojmu, že kádrovák měl pouze zjistit, jak působím – jestli nekotám, nekulhám, nešilhám, jak vypadám, jestli nemám ohnivě zrzavé vlasy, ale prověřoval také to, jak se chovám. Ohledně mé žádosti už tehdy věděl, že v případě kladného stanoviska budu zařazen ke *sledovačce* (sledovací skupině), ovšem říct mi to nesměl.

Byla to kuriózní situace – uchazeč mohl žádat o přijetí, mohl také vědět, že bude přijat, ale nemohl být obeznámen s tím, co

1 VB = Veřejná bezpečnost.

bude ve službě dělat. Současně musel být přesvědčen, že to bude umět dělat!

Kádrovák věděl, co se od osoby *sledovače* očekává: fyzické předpoklady, psychické schopnosti, dovednosti z oblasti postřehu, logického a rychlého rozhodování a podobně. Znal i požadavek, podle kterého musí být vzhled *sledovače* nenápadný, tudíž nezapamatovatelný. Žádná sledovací skupina na světě nemá zájem o výstřední pracovníky. Lidé, kteří jakkoliv přitahují pozornost, jsou snadno zapamatovatelní, a tím pádem nepoužitelní. Nevhodní kandidáti na tuto práci byli (možná i nadále jsou) mladíci s nápadnou atletickou postavou a přitažlivým zevnějškem zdobeným úsměvem z reklamy na zubní pastu. Vhodní adepti však nesměli být ani výrazně oškliví, nepřijemní, obézní nebo nepřírozně hubení, případně vysocí jako basketbalisté. Totéž se týkalo i žen s daným služebním zařazením.

Pozdější praxe mi potvrdila, že k nepostradatelným dovednostem patří perfektní postřeh, šikovné nohy, vynalézavost. A také to, že mít nenápadné vzezření není pouze dobré a výhodné, ale je to bezpodmínečné nutné.

Další postup přijímacího procesu probíhal v několika rovinách. Kromě oficiálního úředního pohovoru na půdě „kádrovky“ XII. správy FMV (pozdější XII. správy SNB) bylo zapotřebí vyplnit rozsáhlý osobní dotazník, který mě svými otázkami v průběhu pracovního, zdlouhavého vyplňování přiváděl k zoufalství. Po něm následoval zdravotní dotazník. Kromě patologa se zde vyslovili snad všichni odborní lékaři Nemocnice Ministerstva vnitra SSR a Vojenské nemocnice. Rovněž tak psychiatr, jenž mě zaujal svým přímením: pplk. doc. MUDr. Vražda.

Součástí přijímacího procesu bylo i lustrování mé osoby a rodiny v evidencích VB a StB. Protože jsem byl vojákem (měl jsem za sebou vojenskou službu), pro jistotu mě prolustrovali i v evidencích vojenské kontrarozvědky. Další šetření probíhala

v civilním prostředí a lze je shrnout pod pojem *zjišťování pověsti uchazeče*. Tato prověřování probíhala samozřejmě bez mého vědomí.

Jednali tajně i otevřeně. V rámci onoho *zjišťování pověsti* navštěvovali různé lidi a organizace. Zpovídali sousedy, mé šéfy v práci, rodinné známé, otcova nadřízeného v zaměstnání, bývalé učitele i další osoby. Otázky kladli také otevřeně. Zakrývali pouze účel své mise a předstírali, že zpovídáný člověk je snad jediný, na kterého se bezpečnost v této záležitosti obrací, a více osob podobně oslovit nemíní. Ale oslovila, a spousta. Vrcholem „nenápadnosti“ byl dopis se žádostí o můj kádrový a pracovní posudek s hlavičkou Federálního ministerstva vnitřní v Bratislavě. Obsahoval i mou adresu. Dorazil na pracoviště Zvláštních úkolů, kde pochopitelně upoutal. Tak se mí kolegové v práci dozvěděli, kam odcházím. Nebylo mi to příjemné.

Tehdy jsem však v plném rozsahu netušil, co všechno se kolem mě odehrává, koho oslovují svými dotazy o mé „uvědomělosti“ občana socialistické vlasti, o mých názorech, stycích, přátelích, holkách, o tom, zda piju a jestli si v Tuzexu² pořizují západní zboží.

Byly to postupy často pozoruhodné, mimořádně důsledné, až pod kůži.

Zajímavá byla série pohovorů s *kádrovákem* správy. S tím, kterému můj případ přidělili a který se mu věnoval od přijetí písemné žádosti až po kádrový rozkaz náčelníka správy s definitivním rozhodnutím. Mnohé otázky jsme si zodpověděli běžným způsobem, často i po telefonu. Hlavně ty organizační: termín příštího setkání, jak postupuji s vyplňováním podrobného dotazníku či s lékařskými vyšetřeními. U vážnějších témat

² Tuzex (tuzemský export) = síť obchodů, v nichž se dalo koupit zahraniční, zejména západní zboží, které v běžné obchodní síti chybělo. Platilo se zde nikoli korunami, ale tuzexovými poukázkami (tzv. bony), které lidé získali náhradou (v nevýhodném poměru) za odevzdávané valuty.

bylo zapotřebí, abych se osobně dostavil do třetího patra budovy SNB na *Februárce* (tehdejší ulice Februárového vítězstva v Bratislavě, v současnosti Račianska ulice). *Kádrovák* se ptal na všechno: proč jsem se rozhodl pro služební poměr, proč zrovna na dané správě, co vím o jejím poslání, a také odkud. Zajímalo jej, koho z příbuzných mám v zahraničí, kde a proč tam žijí, případně jestli pracují v československých službách a podobně. Ptal se na mé spolužáky, kamarády a kolegy, kteří emigrovali – s důrazem na období po srpnu 1968. Vyzvídal, jestli s nimi udržuju písemný nebo jiný kontakt, jaký je můj názor na jejich odchod z republiky a jak bych se zachoval, pokud bych se nemohl vyhnout vzájemnému setkání například během zahraniční dovolené u Černého moře, v Jugoslávii nebo u Balatonu.

V případě posledně uvedených dotazů jsem nebyl příliš „uvědomělý“ a odpověděl jsem, že bych se takovému setkání určitě nevyhýbal, byl bych zvědavý, ale známého bych za emigraci neodsuzoval. Toto stanovisko je zřejmě nepotěšilo, pravděpodobně však zapůsobila upřímnost mé odpovědi.

Zajímavé až kuriózní otázky se nacházely i v dotazníku a zazněly rovněž během ústních pohovorů. Nevzpomínám si na všechny, ale některé mi dosud utkvěly v paměti. Například: „Nakupujete v Tuzexu za bony? Jak často a proč?“ – „Co čtete a na jaké filmy chodíte do kina?“ – „Téměř celý život bydlíte v Bratislavě, sledujete tedy vysílání rakouské televize? Jaký je váš názor na její pořady?“ – „Z vašich odpovědí a z dotazníku vyplývá, že cestování a časté zahraniční dovolené vás značně přitahují; proč?“ – „Nezajímá vás blízké Rakousko a Vídeň, když je to od vašeho domova jenom pár kilometrů?“

Co se týče touhy po cestování, logicky jsem nemohl odpovídat záporně. Bylo by to nepřírozené. *Kádrovák* mou obsáhlou odpověď pochopil naštěstí tak, že nehořím chorobným přáním cestovat na Západ. Ovšem zavítat do cizí země a vidět co nejvíc, to

mě bavilo. Vyjmenoval jsem do té doby navštívené státy – Bulharsko, Rumunsko, Polsko a jednou i východní Německo... Hned poté mě však zchladila rychlá a téměř vyčítavá otázka: „A Sovětský svaz jste nenavštívil nikdy? Proč?“

„Věřím, že se tam jednou dostanu,“ zareagoval jsem pohotově. (Tuto zemi jsem však dosud nenavštívil.)

Jako dost odlišný se mi zdál pohovor, o kterém se teď domnívám, že byl předposlední. Měl jinou atmosféru. Byli na mě dva, nápadné mi připadalo větší soustředění na mé reakce, větší pozornost věnovaná odpovědím. Rovněž pronikavé pohledy do očí. Vycítil jsem, že si oba dva na pohovor vyhradili hodinu a nechtěli, aby je během ní kdokoliv rušil.

Otázky byly uspořádány v jakémsi racionálním sledu, vzájemně na sebe navazovaly. Odporoval jsem jejich logické pořadí, které si zřejmě určili předem.

Mladší z dvojice byl jaksi živější, energičtější, výřečnější, se zřetelnějším vyjadřováním. Starší, který se mi věnoval od začátku až do konce přijímacího řízení a byl u každého pohovoru, byl mnohem tišší, nesrovnatelně méně sdílný, měl jsem dojem, jako by předstíral nesmělost. Byl ale extrémně důsledný; se systematickým naplňováním svého důkladného programu, pedantností i logikou odborných postupů v kombinaci s tichým, úsporným projevem působil jako uspávač hadů. Nenápadné oblečení tento dojem ještě víc podtrhovalo. Zřejmě byl otrokem svého úřednického postavení, nekompromisním perfekcionista. Díval jsem se na něj jako na člověka, který za vrchol svých tužeb považuje naprostou dokonalost v zaměstnání.

Na stole trůnily mé vyplněné dotazníky. Po delším vzájemném mlčení zaznělo významné: „No... nezapomněl jste náhodou, nebo snad omylem, jmenovat někoho z příbuzných v zahraničí? Dotazník ještě můžete doplnit, opravit...“

K tomu jsem se mohl vyjádřit jasně a krátce: „Ne, nezapomněl. Nikoho tam nemám.“

„Hm ... dobře, chápete ale, proč se na to ptáme? Pořádně jste si vaší žádost rozmyslel, zvažil jste ji zodpovědně?“ Oba ztichli a zapíchlí mi své upřené pohledy do obličeje.

„Dvanáct měsíců zkušební lhůty platných stejně pro obě strany ukáže, jestli a jak zvládnou novou práci. Až pak budu schopen tuto otázku zodpovědět.“

Moc se jim to nelíbilo. Asi je rozladila moje zmínka o tom, že během zkušební doby nemají možnost bezdůvodně zrušit služební poměr pouze oni, ale také já. Byl to sice fakt daný zákonem, přesto jim nebylo po chuti, že jsem si to uvědomoval.

„Znáte svá příští omezení a možná i některé negativní vlivy na soukromí, ale uvědomujete si vůbec, co vás asi čeká? Může to být dlouhá služba, nepravidelnost, vypětí, stres. Jste na to připraven?“

„Já nevím, vždyť jste mi ještě ani neřekli, co budu dělat.“

„Dozvíte se to po přijetí,“ zněla nepříjemně vyštěknutá odpověď. „Určitě jste už pochopil, že své budoucí povolání budete muset tajit. Víte také, že je vyzazení státního a služebního tajemství trestné? Umíte lhát? Komu a proč lžete?“

„Někdy je to asi nevyhnutné,“ odpověděl jsem.

„Jste věřící, chodíte do kostela?“

Měl jsem pocit, že mě chtějí znervóznit, nachytat při lži, znejistit. Až později jsem si uvědomil, co tento pohovor naznačoval: požadovanou pokoru před vyššími a služebně staršími, uctivě shrbený hřbet i charakter a jen velice, velice skromně vyslovené názory. Žili jsme v době, kdy byla předpokladem úspěšné kariéry právě primitivní oddanost. Další požadavky – například svědomitost v práci, nepřetržitě vzdělávání, slušnost v tom nejobecnějším smyslu slova – značně zaostávaly a zaujímaly místa druhořadého významu. Neodporovat, neklást otázky, na které lze odpovídat jenom pravdivě, poslouchat s otevřenou pusou a neustále souhlasně přikyvovat – to byly projevy *„perspektivních a správně orientovaných, politicky vyspělých*

soudruhů, které čeká ve služebním působení úspěšná budoucnost". Upřímnost se rovnala existenční sebevraždě.

Poslední setkání s *kádrováky* už nebylo posezením. Přečetli mi kádrový rozkaz náčelníka správy, k němuž patřil i povinný postoj v pozoru. Rozkaz obsahoval jeho rozhodnutí o mém přijetí do služebního poměru, termín nástupu, hodnost, pracoviště, zařazení, funkci a výšku platu. Následovala přísaha. Byl jsem přijat.

Znamenalo to konec mých pochybností a váhání, konec „přijímací liturgie“. Mohly nastat časy naplňování původních předstáv o atraktivním zaměstnání ve prospěch vlasti.

Ovšem, jak se mi zanedlouho rozbřeslo, byl jsem přijat do služeb strany. Státostrany.

Bylo sympatické, svěží jaro. Ale zároveň to bylo období, kdy se v socialistickém Československu všechno horlivě a důsledně normalizovalo, až příliš.

Druhý den jsem v ulici Februárového vítězství zamířil do známé budovy bezpečnosti, kde, jak jsem postupně zjišťoval, byly snad veškeré druhy útvarů bezpečnosti – od těch nejvýznamnějších až po ty nejnižší útvary Veřejné bezpečnosti s územní působností v této městské části. Byly tu útvary VB a StB a později, když jsem už získal nárok na určité informace, jsem zjistil, že tam byl dokonce i útvar rozvědky, jenž se v oficiální terminologii nazýval Oblastním odborem I. správy Federálního ministerstva vnitra (FMV). Po čase se od označování FMV upustilo, a namísto této zkratky se používalo SNB.

Pro mě bylo v té době rozhodující (ačkoliv to nikde a na žádné tabuli u vchodu nebylo vyznačeno), že tam sídlilo významné pracoviště FMV s pojmenováním, které mě pak provázelo několik dlouhých let: XII. správa FMV (SNB).

Budova byla postavena už dříve, před několika desetiletími, určitě za účelem bezpečnosti. Podle stylu, celkového vzhledu,

různých ozdob a detailů (velice přesvědčivě charakterizujících v architektuře dominující socialistický realismus) se dalo snadno usuzovat, že se jednalo o dílo architekta s angažovaným postojem k lidově demokratickému zřízení. Stavba vyzařovala jasný status svého poslání. Na jejím průčelí se skvěla obrovská rudá hvězda.

Trojici vstupních dveří zdobily symetricky z obou stran kamenné, zřejmě pískovcové figurální plastiky, které věrně, realisticky a v životní velikosti znázorňovaly několik lidských postav ve stejnokrojích i v civilu, jednoho služebního psa a pár předmětů v podobě pracovních nástrojů. Všechny sochy ztvárňovaly odhodlání lidově demokratický režim nejen budovat, ale i chránit. S kamennou jistotou. (Stojí tam dodnes.)

Nejedná se o jednu administrativní budovu, jde o areál, rozložitý komplex spojených budov ve tvaru čtverce, jenž je svými venkovními zdmi, fasádami s množstvím stejně nudných oken orientován do čtyř ulic. Celek vyvolává pocit pevnosti s odolnými hradbami chránícími střed komplexu s nádvořím a blokem, kde byly umístěny kanceláře ochranky, jež vozila papaláše nejvyšších nomenklatur pověstnými černými šestsettrináctkami. Správa ochrany ústavních činitelů (V. správa FMV) sídlila pochopitelně v Praze, ale menší část ochranky musela být i v Bratislavě. Byl to 7. odbor V. správy. V bloku se také nacházel prostor pro celý předběžného zadržení, což bylo rozpoznatelné podle zamřížovaných oken.

XII. správa (*dvanáctka*) měla na tomto místě veškerá svá pracoviště kromě 4. odboru (*sledovačky*) a také kromě účelového zařízení (*vily*), určeného k delikátnějším poradám a setkáním. Takovými byly i chlastačky a žranice soudruhů z užšího vedení. Pracoviště *sledovačky* bylo z konspirativních důvodů umístěno v jiné budově v okrajové části města a také se muselo obejít bez jakéhokoliv označení či „firemní“ tabule, což se dalo pochopit.

Mé první chvíle na novém pracovišti, v organizaci tak odlišné od národních podniků a civilních institucí, byly hektické. Byly naplněny množstvím nových vjemů, instrukcí, úkolů a informací.

K nástupu služby patřilo převzetí výzbroje a výstroje, která se od vybavení *vébáků* (jak jsme my, *estébáci*, nazývali kolegy v zelených uniformách s červenými výložkami s hodnotným označením) příliš nelišila. My jsme stejnokroje samozřejmě nedostávali, protože jsme chodili v civilu. Ale během roku jsme pravidelně ve dvou termínech obdrželi finanční částku, tzv. *oděvné*. Jednalo se o náhradu za uniformu příslušníka SNB, která se používala v průběhu služby. Tuším, že jsme dostávali zhruba dva tisíce korun. Nejdůležitější a nejdražší byla výzbroj, jež se skládala ze samopalu s obchodním názvem Škorpion a z běžné pistole staršího typu, s níž jste mohli protivníka nejbezpečněji zdolat pouze tak, že jste ho dotyčnou zbraní praštili do hlavy. Pokud byste ji chtěli použít ke střelbě, záruku spolehlivosti jste už mít nemohli.

Ženy dostávaly jenom pistole, škorpiony ne. K výzbroji patřily zásobníky k pistoli, příslušný počet nábojů shodných pro obě zbraně, zásobníky k samopalu ve dvou různých velikostech (délkách), podpažní pouzdra pro skryté nošení zbraní v civilním oblečení a pouzdra k otevřenému nošení zbraní v polní uniformě, čili v tzv. *maskáčích*, které jsme používali jenom při ostrých školních střelbách. Výzbroj doplňovala sada na čištění zbraní.

Výstroj tvořila uvedená maskáčová uniforma, jež ve stejné kvalitě a v jedné barvě obsahovala několik součástí. K těm patřila třeba vysoká černá obuv zvaná *kanady*.

Každý prvek *maskáčů* byl ještě opatřen vnitřní zateplovací vložkou. K uvedené zimní výbavě náležela i ušanka, tedy beranice ruského typu z umělé kožešiny. My jsme jí říkali *papacha*.

Výstroj ještě obsahovala hliníkový ešus, příbor (totožné úroveň stolování) a plynovou masku leda tak k polekání dětí. K jiným účelům se už pro svou letitost nehodila.